ANTROPOLOJİ

Antropoloji, (39) (2020)

DEĞERLENDİRME MAKALESİ / *REVIEW ARTICLE*

Eski Mezopotamya Mitolojisinde İnsanın Yaratılışı

Murat Çayır[1*]

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi, Sümeroloji Anabilim Dalı, Ankara / TÜRKİYE

* **Sorumlu Yazar / *Corresponding Author*:**
Murat Çayır
Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi
Sümeroloji Anabilim Dalı
06100 Sıhhiye, Ankara / TÜRKİYE
E-posta: mcayir@ankara.edu.tr

Alındı/*Received*: 4 Şubat / *February* 2020
Düzeltildi/*Revised*: 9 Mart / *March* 2020
Kabul/*Accepted*: 9 Mart / *March* 2020
Yayımlandı/*Published*: 29 Haziran / *June* 2020

Öz

Eski Yunan'da "geçmişte söylenenlerin tekrar edilmesi" gibi bir anlama gelen Mitoloji, belirli bir din, inanış veya kültürdeki, insanlık ile evrenin yaratılış ve doğasını, geleneklere özgü inanç ve uygulamaların sebebini açıklamaya yönelik söylencelerin tümünü tanımlamak için kullanılmıştır. M.Ö. 3200'lerde Güney Mezopotamya'da büyük bir kültür ve medeniyet inşa etmiş Sumerler'in bulduğu çivi yazısı, Mezopotamya ve Anadolu'da çeşitli kavimlerce uzun yıllar boyunca kullanılmış ve insanlık tarihine çeşitli konularda binlerce yazılı belge kalmıştır. Bunlar arasında önemli bir grubu oluşturan mitolojik metinlerde yer alan insanın yaratılış hikâyesi oldukça dikkat çekicidir. Bu çalışmada bu konuyla ilgili çivi yazılı kaynaklarda geçen hikâyeleri sunmaya çalışacağız.

Anahtar Sözcükler: Eski Mezopotamya, mitoloji, insanın yaratılışı

The Creation of Humans in Ancient Mesopotamian Mythology

Abstract

Mythology, which means something as the "repetition of what has been said in the past", was used in ancient Greece to describe all the rumors in a particular religion, belief or culture to explain the creation and nature of humanity and the universe, the beliefs and the practices specific to tradition. The cuneiform found by Sumerians in the 3200 B.C. who built a great culture and civilization in Southern Mesopotamia had been used by various tribes in Mesopotamia and Anatolia for many years and thousands of written documents have remained in human history on various subjects. The story of the creation of humans, which takes place in mythological texts that constitute an important group among these, is quite remarkable. In this study, we will try to present the stories mentioned in cuneiform sources on this subject.

Key Words: *Ancient mesopotamia, mythology, creation of humans*

Giriş

İnsanlık tarihinin araştırılmasında ve yorumlanmasında en önemli kaynaklar tartışmasız yazılı belgelerdir. 16. yüzyılda Batılı gezginler, kutsal kitaplarda belirtilen yerleri keşfetmek için Mezopotamya'ya seyahatlerde bulunmuşlar ve burada özellikle yerli halk sayesinde elde ettikleri çivi yazılı belgeleri beraberlerinde Avrupa'ya götürmüşlerdir. 19. yüzyılın başlarında ise bilim adamları tarafından çivi yazılı belgeler üzerinde yapılan çalışmalar, ilk uygarlıkların ortaya çıktığı Mezopotamya ve Anadolu'daki medeniyetler hakkında bilgi sahibi olmamızı sağlamıştır.

Çivi yazılı kaynaklar üzerindeki çalışmalardan önce, İlkçağ tarihi konusundaki bilgilerimiz başta Tevrat olmak üzere kutsal kitaplarda ve antik dönem yazarlarının eserlerinde yazılanlara dayanıyordu ve bu çağa ait çoğu bilginin kaynağının Eski Yunan olduğu düşünülüyordu. 1900'lü yıllardan sonra bu görüş değişmiş, Batı kültürünün Eski Önasya'dan etkilendiği ortaya çıkmıştır (Günbattı, 2017). Asuroloji alanında önemli bir araştırmacı olan Fransız Jean Bottéro, "Helenistler arasında en tutucuları bile açıkça söylemeseler de Eski Yunan'ın hem kültür hem de başka alanlarda Doğu'dan, yani daha en başından o saygın, o muazzam Mezopotamya'dan ne derece etkilendiğini bugün artık inkâr edemiyor" demektedir (Bottéro, 2003, s. 45).

M.Ö. 3200'lerde Güney Mezopotamya'da büyük bir kültür ve medeniyet inşa etmiş Sumerler'in keşfettiği çivi yazısı, Mezopotamya ve Anadolu'da çeşitli kavimlerce uzun yıllar boyunca kullanılmıştır. Bu yazı, başta Sumerce olmak üzere, Akadca ve onun iki ana lehçesi Asurca ve Babilce ile Hititçe gibi dillere uygulanmıştır. Bu sayede Eski Mezopotamya ve Eski Anadolu kültürleri hakkında önemli bilgiler elde etme şansımız olmuştur.

Çalışmamızda, oldukça geniş olan Eski Mezopotamya mitoloji külliyatında önemli bir yere sahip insanın yaratılışı konusunu, çivi yazılı kaynaklar ışığında sunmaya çalışacağız. Bu konuda, Sumeroloji ve Asuroloji alanında önde gelen araştırmacılardan Jean Bottéro ve Samuel Noah Kramer'in "Mezopotamya

Atıf için / *Cite as*:
Çayır, M. (2020). Eski Mezopotamya mitolojisinde insanın yaratılışı. *Antropoloji*, (39), 98-102
https://doi.org/10.33613/antropolojidergisi.684530

Mitolojisi" adlı kitabını (Bottéro ve Kramer, 2017) kılavuz eser olarak kullandığımızı belirtmek isteriz.

Mitoloji nedir?

Mitoloji, Yunanca *muthos* "anlatılan ya da duyulan söz" ve *logos* "konuşma" kelimeleriyle oluşmuş, Eski Yunan'da "geçmişte anlatılanların konuşulması, tekrar edilmesi" gibi bir anlama gelmektedir.

Mitler, arkaik toplumlarda doğaüstü varlıkların yaptıklarının hikâyelerini oluşturur. Bunlar mutlak gerçek ve kutsal (doğaüstü varlıklar tarafından yapıldığı için) sayılır. Mitler çoğunlukla yaratılışla ilgilidir. Bir şeyin nasıl varlık bulduğunu, bir davranışın, bir kurumun, bir çalışma biçiminin nasıl olduğunu anlatırlar. Kısacası mitler, dünyanın, insanın ve yaşamın doğaüstü bir kökeni ve tarihi olduğunu; bu tarihin anlamlı, değerli ve ibret alınacak olaylarla dolu olduğunu ortaya koyar (Bonnefoy, 2000).

Eski Yunan mitolojisinin de temelini oluşturan Eski Mezopotamya'da yer alan mitlerin hemen hepsi o dönemin inanç sistemi ile ilgilidir. Fakat bunların yer aldığı metinlerde anlatılanlar, hiçbir zaman inançla ilgili duyguları direkt ifade etmek veya kurallar koymak amacında olmamışlardır. Bu hikâyeler duyguları değil, olayları anlatmak için yazılmışlardır. Aslında her biri önemli edebî eserdir.

Mezopotamya mitolojisinde insanın yaratılışının anlatıldığı mit türüne *antropogoni* adı verilmektedir. Aslında bu tür, *teogoni* (tanrıların yaratılışı) ve *kozmogoni* (evrenin yaratılışı) mitleriyle ayrılmaz bir bütün halindedir. Mezopotamya'da tam bir antropogoni özelliği taşıyan iki metin bulunmaktadır. Bunlar Enki ve Ninmah miti ve Atrahasis/Ulu Bilge Şiiri'dir. Bunları incelemeye başlamadan önce yukarıda belirttiğimiz teogoni, kozmogoni ve antropogoni unsurları içeren bazı metinlere değinmek yerinde olacaktır.

1. Sumerce ve Akadca olmak üzere iki dilde düzenlenmiş 52 satırdan oluşan bir mite ait en eski nüsha, Asur kralı I. Tiglatpileser'in (M.Ö. 1115-1077)[1] kitaplığı adı verilen bir kaynakta yer almaktadır (Weidner, 1952/1953). Bu mitin ve inceleyeceğimiz diğer metinlerin tercümelerinin tamamını bu çalışmada vermek mümkün olamayacağından –çünkü bazıları yüzlerce hatta binlerce satır olarak yazılmış- önemli bulduğumuz satırların tercümelerini vereceğiz.

Mitin ilk satırlarındaki "*Gök ayrıldığında Yer'den, – o zamana kadar sağlamca birdiler- Ana tanrıçalar ortaya çıktıklarında, yer kurulduğunda ve yerine koyulduğunda*" ifadelerinden bu mitin evrenin yaratılışıyla (kozmogoni) ilgili unsurlar da içerdiğini görüyoruz. Sonraki satırlarda tanrıların insanları yaratma amaçlarının ne olduğunu okuyoruz:

"*Tanrılar evrenin programını yaptıklarında sulama sistemini hazırlamak için Dicle ve Fırat'ın akışını sağladıklarında An, Enlil, Ninmah, büyük tanrılar ve de öteki büyük tanrılar: Anunna'lar yüksek kerevetlerine yerleştiler ve görüşüp tartıştılar.*

Evrenin programını çoktan belirlemişlerdi. Dicle ve Fırat'ın sularıyla oluşan sulama sistemini hazırlamak için Enlil sordu onlara: 'Ya şimdi ne yapacağız? Ne imal edeceğiz şimdi? Ey büyük tanrılar, Anunna'lar ne yapacağız şimdi? Ne yaratacağız?

Ve orada bulunan büyük tanrılar, kaderleri dağıtan Anunnna'lar tek bir ağızdan cevap verdi Enlil'e: 'Duranki'nin (Nippur şehri) et imalathanesinde iki tane tanrısal Alla kurban edeceğiz. Onların kanından da insanları dünyaya getireceğiz! Tanrılar için yapılacak angarya onların angaryası olacak. Tarlaların sınırlarını belirleyecekler, bir kerede ve temelli sulama sistemini kuracaklar……. Ülkenin zenginliğini artıracaklar, tanrıların şenliklerini layıkıyla kutlayacaklar, büyük eve taze su boşaltacaklar yüksek kerevetin saygıdeğer yerine! Onlara Ullegarra ve Annegarra denilecek, ülkenin bereketi için sığırları, koyunları, (diğer) hayvanları, balıkları ve kuşları çoğaltacaklar.'"

Metnin son bölümünde ise tanrıların bu kararlarının kesin olduğu ve tüm tanrılar tarafından onaylandığı belirtilmiştir.

Mitin anlattığı temel konu, insanların, tanrıların yerine getirmesi gereken sorumlulukları üstlenmeleri için yaratılmasıdır. İnsanlar, Mezopotamya toprakları için önemli olan sulama sistemini kuracaklar ve böylece tarım gelişecek, hayvancılığı ve balıkçılığı geliştirip ülkenin refahını sağlayacaklar ve aynı zamanda bunu tanrılarıyla paylaşacaklardır. Bu mitin bir başka önemli yanı ilk yaratılan insanlara Ullegarra ve Annegarra adlarının verilmesidir. Bu isimlere etimolojik olarak bakacak olursak hem Sumerce hem de Akadca dil unsurları içerdiğini görürüz. Akadca *ullû* "zaman olarak uzak, eski" *annû* "şimdi (zaman olarak yeni)" kelimeleri, Sumerce *gar* "koymak, yerleştirmek, tesis etmek, kurmak" fiiliyle birlikte belki de "hayata önce ve sonra gelen" anlamında kullanılmıştır.

2. Yedi tablet ve yüzlerce satırdan oluşan ve büyük bir bölümünde tanrı Marduk'un yüceltilmesi konu edilen Babil yaratılış destanı *Enuma Eliş*'in birinci tabletinde evrenin ve tanrıların yaratılışı anlatılmaktadır. Destanın altıncı tabletinin ilk bölümünde ise insanın yaratılışı konu edilmiştir:

"*Marduk duyunca dediklerini tanrıların, yüreği hemen onu harikalar yaratmaya itti! Ağzını açtı ve söyledi Ea'ya açtı ona yüreğinde olgunlaştırdığı amacını: 'Kanı yoğunlaştıracağım,*

[1] Bazı Akadça isimler batılı kaynaklara, yazıldığı dile uygun bir hale getirilerek geçmiştir. Akadçası-Tukulti-apil-ešerra olan Tiglatpileser de bunlardan birisidir (Bazı örnekler: Nabukadnezar-Nabu-kudurri-usur; Aššurbanipal-Ašşur-bani-apli; Sargon-Šarru-kēn).

bir iskelet oluşturacağım ve böylece bir Lulu (insan prototipi) yaratacağım. Adı 'insan' olacak! Bu Lulu, bu insan onu yaratacağım ki tanrıların angaryaları yüklensin onun sırtına onlar rahat etsin diye'…… Kingu tek başına tezgâhladı çarpışmayı isyana kışkırttı Tiamat'ı ve tertipledi savaşı! Sıkı sıkı bağladılar onu ve Ea'nın önünde tuttular: Sonra cezasını vermek için kanını akıttılar ve onun kanıyla yarattı Ea insanlığı, tanrıların angaryalarını insanlığa yükledi ve tanrıları kurtardı."

3. M.Ö. 2. bin yılın başına ait Sumerce yazılmış kısa bir şiir hem kozmogoni hem de antropogoni unsurları içermektedir. Metnin ilk satırlarında tanrı Enlil'in yaratılışın sorumlusu olduğundan bahsedilir:

"*Aslında Efendi (Enlil) ortaya çıkardı ne varsa! Bütün kaderleri sonsuz kadar bağlayan Efendi, ülkenin ilk ürünlerini topraktan çekip çıkarmadan önce Gök'ü Yer'den ayırdı! Yeri Gök'ten ayırdı!*"

Metnin sonraki satırlarında insanların angaryaları yaparken kullanacakları gereçlerden tarla çapasının icadı şu sözlerle anlatılır:

"*Et imalathanesinde dünyaya getirmek için başını (insan soyunun) Duranki'den (Nippur) bir kazık getirdi. Tarla çapasını yaptı ondan. Hemen ertesi gün de angaryayı getirdi. Böylece (gelecek insanların kaderini tâyin etti.*"

Şiirin son satırlarında insanın yaratılışı ve tarla çapasının insanlara aktarılışı yazılmıştır:

"*Efendi onların kaderini tayin etti. Yeşillikten yapılma bir taç(?) koyup üzerine et imalathanesine götürdü ve (insan soyunun başını kalıba koyarken yararlandı ondan. Bundan sonra, onun önünde çoğaldı insanlar, aşağıda! Enlil hep göz kulak oluyordu kara kafalılara. Saray erkanını oluşturan Anunnna'lar inançla kapattılar ağızlarını elleriyle övdüler Enlil'i ve aktardılar tarla çapasını kara kafalılara.*"

Enki ve Ninmah Miti

Tanrı Enki Mezopotamya mitolojisinde yeraltındaki tatlı suların tanrısı olarak bilinmekle beraber, aynı zamanda kurnazlığı, beceriyi ve yaratıcılığı da temsil eder. Ninmah ise onun eşi ve annesi Nammu'nun yardımcısıdır.

Enki ve Ninmah miti 114 satırıyla kısa sayılabilecek bir mitolojik hikâyedir. Bu metnin çevirisinin bir kısmı S. N. Kramer tarafından yayınlanmıştır (Kramer, 1944). Sonraki yıllarda bu hikâyeye ait yarım düzine kadar tablet parçaları C. A. Benito tarafından incelenmiştir (Benito, 1969).

Metin, her şeyin ilk halini ve tanrıların çalışmak zorunda olduğunu ve bundan şikâyet ettiklerini belirten satırlarla başlar:

"*O günlerde yukarısı aşağısı ayrılmıştı, o gecelerde yukarısı ile aşağısı (birbirinden ayrıldıklarında) o yıl (Tanrıların) kaderleri tayin edildiğinde Anunna'lar dünyaya getirildiklerinde, Tanrıçalar evlendirildiklerinde, her biri kendi payına düşeni aldığında: Bazısı yukarıda, bazısı aşağıda döllendiklerinde ve anne olduklarında, Tanrıların yiyecek bulmaları gerektiğinde, hepsi çalışmaya koyuldu: İkinci sırada olanlar angaryayla uğraştılar, kanal kazdılar, toprak yığdılar, dane öğüttüler: Ama hallerinden şikâyetçiydiler.*"

Sonraki satırlarda tanrıların durumlarından fazlasıyla rahatsız olmaları ve bunun sebebi olarak Enki'yi görmeleri ve Enki'nin annesi Nammu'nun tanrıların bu şikâyetlerini oğluna aktarması yazılmaktadır. Bunun üzerine Enki insanları yaratır:

"*Annesi Nammu'nun sözleri üzerine Enki yatağından çıktı……zeki , bilge, iyi düşünen,…,becerikli, biçimlendiren her şeyi, bir ana kalıp imal etti. Yanı başına koyup özenle inceledi ve doğası imal etmek olan Enki, tasarıyı bir anda kesinleştirince annesi Nammu'ya şöyle dedi: 'Anne, düşündüğün yaratık işte hazır tanrıların yerine çalışmaya'.*

Sen Apsu[2] *kıyılarından bir parça kil alıp yoğurduğunda bu ana kalıbın kiline biçim verilecek ve sen kendin biçimlendirmek istediğinde doğasını, Ninmah eşlik edecek sana…….böylece onun kaderine hükmedeceksin ey annem ve Ninmah tanrılar için çalışmakla yükümlü kılacak onu!*"

Mitin bundan sonraki bölümünde Enki'nin insanı yaratma başarısını kutlamak için şenlik düzenlenmesi, Ninmah'ın Enki'ye meydan okuması ve Enki'nin Ninmah'ın yarattığı altı kusurlu insanın kaderini düzelttiği ve son olarak yaratılan yedinci bir insan ile ilgili satırlar yer almaktadır.

Enki ve Ninmah mitinde öncelikle evrenin ve sonradan da insanın yaratılması konusu aktarılmıştır. Mezopotamya mitolojisinde kurnaz ve becerikli sıfatlarıyla anılan Enki, insanı yaratma becerisinden dolayı tanrılar tarafından takdir edilir ve şerefine bir ziyafet verilir. Yiyeceğin ve içeceğin bol tüketildiği bu eğlence sırasında Enki'nin eşi, Tanrıça Nammu'nun yardımcısı olan Ninmah Enki'ye meydan okur ve onun yarattığı iyi, mükemmel insana karşılık kusurlu örnekler imal etmeyi önerir. Bu sayede, eksikliklerinden dolayı tanrılara istenildiği gibi hizmet edemeyecek olan bu insanlara Enki'nin bir kader tayin edip edemeyeceğini görebilecektir.

Ninmah tarafından altı insan yaratılır. Bunlar sırasıyla, elleri tutmayan, gözleri görmeyen, bacakları tutmayan, spermini tutamayan (erken boşalan) bir erkek, hamile kalamayan bir kadın ve doğuştan cinsiyetsiz insanlardır.

[2] Sumercesi AB.ZU, yeraltındaki tatlı su denizi.

Enki, elleri tutmayanı kralın hizmetine vererek; gözleri görmeyene şarkı söyleme (ozanlık) yeteneği bahşederek; bacakları tutmayana doğaüstü bir yetenek vererek; erken boşalan kişiyi kötü ruh kovma ayiniyle kendi tarzında tedavi ederek; kısır kadını serbest aşka tahsis ederek; cinsiyetiz olanı da yine kralın hizmetine vererek kaderlerini tâyin eder. Son olarak Enki tarafından yedinci bir insan yaratılır. Sumercesi *u_4-mu-ul* olan bu insan türünün nasıl bir özellik taşıdığı tartışmalıdır. "Günüm uzakta" anlamına gelen kelime "(öleceğim) gün uzakta" olarak tercüme edilirse yeni doğmuş bir bebeği; "(doğduğum) gün uzakta" şeklinde tercüme edilirse de yaşlı bir insanı nitelemektedir. Bu varlığın fiziği kusurludur, gücü kuvveti yoktur, kendi kendini besleyemez hatta kendi başına ayakta duramaz. Kendi başına hiçbir ihtiyacını karşılayamadığı için hep başkalarına bağlıdır[3]. Ninmah bu yaratığa hiç bir kader tayin edemez ve *umul*'dan hiçbir fayda sağlayamaz. Böylece Enki Ninmah'a, bir daha kendisine böyle bir meydan okumada bulunmamasını söyler.

Enki ve Ninmah miti Enki'nin becerisini, ustalığını yücelten bir hikâyeyi içermektedir. Metnin, Enki'nin kusurlu insanların kaderlerini tayin ettiği kısmı, onun her şeyi biçimlendirebilme ve sorunları çözebilme yeteneğine vurgu yapmaktadır.

Atrahasis / Yüce Bilgi Şiiri

Akadca *atrum* "çok" ve *hāsīsu* "bilge" kelimelerinden oluşan Atrahasis -Atram-hasis olarak da yazılır- "Yüce Bilge" anlamına gelmektedir. Bu şiirin en eski versiyonu, Kasap-Aya tarafından, Eski Babil'in büyük kralı Hammurabi'den sonra tahta çıkan dördüncü kral olan Ammi-saduqa'nın (M.Ö. 1646-1626) saltanat yıllarında yazılmıştır. Bu eser Sumerce'den çeviri olmayıp, tamamıyla Eski Babil dönemi özellikleri taşıyan orijinal bir metindir.

Gılgameş destanında Tufan bahsinin geçtiği XI. tableti keşfedip yayınlayan George Smith tarafından küçük bir parçası tespit edilen Yüce Bilge Şiiri'nin, sonraki yıllarda Danimarkalı Asurolog Laessoe'nın diğer parçaları bulup bunları düzenlemesiyle, bir yaratılış hikâyesi içerdiği anlaşılmıştır. Daha sonra W. G. Lambert tüm parçaları ve Kasap-Aya tarafından yazılan bilinen en iyi korunmuş metni bir bütün olarak yayınlamıştır (Lambert ve Millard, 1965, No. 1-15). 1245 satırdan oluşan bu şiirle ilgili en ayrıntılı çalışma ise W. G. Lambert ve A. R. Millard tarafından yapılmıştır (Lambert ve Millard, 1999).

Atrahasis-Yüce Bilge metninin ilk bölümünde insanın yaratılışından önceki zamandan bahsedilmektedir. Bu dönemde Anunnaku olarak anılan büyük tanrılar bütün angaryayı alt sınıftan tanrılar olan İgigu'lara yüklemişlerdi. İgigu'lar görevleri gereğince uzun yıllar boyunca toprağı kazıp suyu çıkardılar, kanallar açtılar ve daha sonra tükenip büyük tanrılara isyan ettiler. Bunun üzerine baş tanrı Enlil yardımcısı Nuska'ya İgugularla uzlaşma görevi vermiştir. Sonunda tanrı Ea bu durumdan kurtulmak için bir plan önermiştir:

"*Ea ağzını açtı. Kardeşlerine tanrılara seslendi: 'Neden suçlayalım ki onları, çalışmanın sonu yoktu, angarya da çok ağırdı! Her gün…. Yardım çığlıkları pek ağırdı. Ama bunun bir çaresi var. Belet-ili, Rahim burada olduğuna göre insan prototipini imal etsin. Tanrıların boyunduruğunu o taşıyacak, İgugların boyunduruğunu o taşıyacak, onların çalışmasını insan yüklenecek.'*"

Ea'nın önerisi sonucunda insanlar yaratılmaya karar verilmiştir. Bu konuda Enki görevlendirilmiştir. Enki bu konudaki projesini anlatır:

"*Enki ağzını açtı ve büyük tanrılara seslendi: 'Her ayın birinci, yedinci ya ada on beşinci günü banyo alıp arınma kararını çıkartacağım. O zaman kurban edilecek bir tanrı. Suya girip arınmadan önce tanrılar, onun etine ve kanına Nintu kili katacak. Böylece tanrı ve insan bir araya gelecek, birleşecek kilde. Böylece biz de dilediğimizi yapabileceğiz tanrının eti sayesinde. İnsanda bir de ruh olacak. Ölümünden sonra onun delili olacak bu hep canlı kalarak. Bu ruh orada olacak hep o unutulmasın diye!' ve büyük Anunnaku'lar, kaderleri tâyin edenler hepsi beraber 'Evet' diye cevap verdiler.*"

Metnin sonraki satırlarında Enki'nin bu projesine göre insan prototipi gerçekleştirilmesi yazılmıştır:

"*Ayın birinci, yedinci ya ada on beşinci günü Enki banyo alıp arınma kararını çıkarttı. Ruh sahibi olan Tanrı We meclisin ortasında kurban edildi. Etine ve kanına Nintu kil kattı. Tanrı ve insan bir araya gelsin diye kilde birleştiler. Böylece tanrılar dilediklerini yapabildiler. Tanrının eti sayesinde insanda bir de ruh oldu. Ölümünden sonra onun delili olacak hep canlı kalarak. Bu ruh orada oldu o hiç unutulmasın diye! Enki bu kili karar karmaz Anunnaku'ları, büyük tanrıları çağırdı. İgiguları da (çağırdı). Gelip tükürdüler kile. Sonra Mammi ağzını açtı ve şunları söyledi büyük tanrılara: 'Bana verdiğiniz işi tamamladım. Bu tanrıyı ruhuyla birlikte kurban ettiniz. Ben de sizleri sırtınızdaki ağır angaryalardan kurtardım.'*"

[3] *Šumma Izbu* serisinde farklı anomaliliklerle dünyaya gelen insanlardan, ölü doğan çocuklardan, cücelerden, yarım insanlardan ve insan görünüşüne sahip yaratıklardan da söz edilmektedir (Leichty, 1970, s. 36 vd.).

Sonuç

Çivi yazılı kaynaklardaki, insanın yaratılışı ile ilgili mitolojik hikâyelere baktığımızda dikkat çeken bazı ayrıntılar görüyoruz. İnsan tamamen tanrılara yüklenen ağır işleri yâni angaryaları yüklenmesi için yaratılmıştır. Bu işleri yapmakla yükümlü daha alt sınıftan tanrılar olan İgigu'lar isyan etmişler ve artık bu işleri yapmayacaklarını belirtmişleridir. Bunun üzerine büyük tanrılar becerisiyle meşhur bir tanrı olan Enki'ye başvurmuşlardır. O da tanrıların ağır iş yükünü alacak olan insanı yaratmıştır. Enki bu işi yaparken bir kil topağını alıp yoğurmuş ve kurban edilen bir tanrının eti sayesinde insana bir ruh kazandırmıştır ve bu ruhun insan öldükten sonra da canlı kalacağına vurgu yapılmıştır.

Kaynakça

Benito, C. A. (1969). *'Enki and Ninmah' and 'Enki and the World Order'*. Yayımlanmamış doktora tezi. University of Pennsylvania, Pennsylvania.

Bonnefoy, Y. (2000). *Mitolojiler Sözlüğü, 2 Cilt* (L. Yılmaz, çev.). Dost Kitabevi Yayınları.

Bottéro, J. (2003). *Mezopotamya: Yazı, Akıl ve Tanrılar* (M. E. Özcan ve A. Er, çev.). Dost Kitabevi Yayınları.

Bottéro, J., ve Kramer, S. N. (2017). *Mezopotamya Mitolojisi* (A. Tümertekin, çev.). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Günbattı, C. (2017). *Kültepe-Kaniş: Anadolu'da İlk Yazı, İlk Belgeler* (İkinci Baskı). Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.

Kramer, S. N. (1944). *Sumerian Mythology: A Study of Spiritual and Literary Achievement in the Third Millenium B. C.* American Philosophical Society.

Lambert, W. G., ve Millard, A. R. (1965). *Cuneiform Texts from Babylonian Tablets in the British Museum, Part XLVI, Babylonian Literary Texts.* The Trustees of the British Museum.

Lambert, W. G., ve Millard, A. R. (1999). *Atra-Hasis: The Babylonian Story of the Flood.* Eisenbrauns.

Leichty, E. (1970). *The Omen Series Šumma İzbu.* Yale University Cuneiform Commentaries Project, Augustin.

Weidner, E. (1952/1953). Die Bibliothek Tiglatpilesers I. *Archiv für Orientforschung, 16,* 197-215.

2020. Telif hakları yazar(lar)a aittir.

Bu makale Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası (CC BY-NC 4.0) lisansının hüküm ve şartları altında yayımlanan açık erişimli bir makaledir.